

TRADÍCIÓ

A Metafizikai Tradicionalitás Évkönyve

A HAGYOMÁNY KÉPVISELŐI

–

DEUTSCHER GEIST

–

SZÚFIZMUS

–

INDIÁN TRADÍCIÓ

–

MÁGIA ÉS METAFIZIKA

és további témák

MMIV

KVINTESZENCIA KIADÓ

2.

HAMVAS BÉLA ITÁLIAI FOGADTATÁSA

ÁTTEKINTÉS

Mialatt a nagy író és gondolkozó angol nyelvterületen szinte teljesen ismeretlen,¹ Franciaországban és Németországban sem túlságosan ismert,² Dániában pedig félreértették,³ addig Olaszországban – a szerb-horvát nyelvterülethez hasonlóan – egyre ismertebbé válik. Úgy tűnik, értő fülekre talált.

HAMVAS BÉLA első olasz nyelvű kötete többéves munkálatok után 1999-ben jelent meg NINO ARAGNO igényességéről híres kiadójánál Torinóban. A *Da Eracito a Guénon* ('Hérakleitosztól Guénonig') három esszét tartalmaz, a „Hérakleitosz helye az európai szellemiségben” címűt, a „Stonehenge, a szikla eksztázisát” és a „René Guénon és a társadalom metafizikáját”, továbbá egy rövid, átfogó idézetgyűjteményt. A kötet kis példányszámban, exkluzív kivitelben készült.

2000-ben, majd 2002-ben, két kötetben jelent meg főműve, a *Scientia Sacra* (Az őskori emberiség szellemi hagyománya) a pármai Edizioni all'insegna del Veltrónál.

Már a *Da Eracito a Guénon* megjelenése előtt és azt követően is foglalkozott HAMVASSAL néhány írás, a *Scientia Sacra* olasz változatának publikálása után azonban számos tanulmány, cikk és híradás látott napvilágot. Az *Orion* 2000. decemberi, 159. számában S. M. méltatta az író; a cikket a *Padania* 2001. január 9-ei száma, „Hamvas, la tradizione »sbarca« in Italia – Finalmente tradotto lo scrittore ungherese” ('Hamvas. A hagyomány „partraszáll” Olaszországban – Végre lefordították a magyar író') címmel szintén közölte. 2001. január 14-én a fordító, CLAUDIO MUTTI vett némi elégtételt a *Rinascita* hasábjain „Hamvas. Dalla Sziget all'ostracismo – Il persecutore? Georg Loewinger, alias Lukács” ('Hamvas. A Szigettől a száműzetésig – Az üldözött? Georg Loewinger, vagyis Lukács') című cikkével. 2001. április 15-én a *Gazetta del mezzogiorno*ban MANLIO TRIGGIANI „Béla Hamvas – Alla ricerca degli archetipi” ('Hamvas Béla – Az archetípusok keresése felé') cím alatt adott hírt a *Scientia Sacra* 1. kötetének megjelenéséről, néhány apró tárgyi tévedéssel. Ugyanebben a hónapban a *Letteratura – Tradizione* 16. száma az olasz kiadás Bevezetését közölte. A *Bargello* 2001. április–májusi példányaiban ALBERTO DE LUCA tette közzé írását, „La contemplazione quale causa prima. – Il testo di Hamvas che ha introdotto Guénon nella cultura” ('A kontempláció mint első ok – Hamvas műve, amely bevezette Guénon a kultúrába') címmel. A *Scientia Sacra* 2. kötetének megjelenéséről „La Tradizione secondo Hamvas” ('A Tradíció Hamvas szerint') címen ismét MANLIO TRIGGIANI adott hírt a *Gazetta del mezzogiorno*ban 2002. április 28-án. ALBERTO DE LUCA a *Bargello* 2002. május–júniusi számában „L'Auriga” ('A kocsihajtó') című írásával jelentkezett újra. A *Padania* 2002. június 18-ai számában ALBERTO LOMBARDO

ünnepelte a teljes *Scientia Sacra* olaszországi megjelenését: „Esce il secondo volume di Béla Hamvas studioso della cultura orientale – Così la Scientia sacra s’opponne alle età oscure”) (‘Megjelent a keleti kultúrát tanulmányozó Hamvas Béla második kötet – A Scientia sacra tehát szemben áll a Sötét korrall’); írását a *Rinascita* július 12-ei száma újra közölte („Scientia Sacra di Béla Hamvas” [‘Hamvas Béla Scientia Sacrája’]). 2003 januárjában a carpe-diem.it webhely a hónap könyvévé választotta a művet, egy ismertetést közzétéve.

A *Scientia Sacra* kiadását 2003 szeptemberében a *Guerra e poesia* (‘Háború és költészet’) követte, amely két, magyarul a *Tradíció* évkönyvben újraközölt esszét, „A háború nagysága és az ember kicsinységét”, valamint a „Poetica metaphysicát” tartalmazza. Az Edizioni all’insegna del Veltrónál megjelent kötet a fordító, CLAUDIO MUTTI bevezetője mellett utószóként DRAGOS KALAJIĆ elfogadható, értő tanulmányának is helyet ad.

Íme HAMVAS olaszországi recepciója 2003 decemberéig áttekintve, amely a rövid, hírszerű cikkek esetében is komolynak mondható. Azt, hogy ez az érdeklődés tovább terjed-e, vagy hogy az esetleges népszerűség olyan felszínességet eredményez-e, mint Magyarországon, a jövő válaszolja meg.

H. R.

S. M.:

HAMVAS BÉLA: SCIENTIA SACRA (I. KÖTET)

Az 1943 és 1944 között megírt *Scientia Sacra* valóban – ahogyan a kötethez készült bevezetésben olvassuk – „HAMVAS *summa metaphysicája*: méltó arra, hogy az európai tradicionális gondolkozás fő munkái mellett jelenjék meg”. Annak a lehetőségét, hogy HAMVAST olyan „emblemikus személyiségekhez” állítsuk közel, mint RENÉ GUÉNON, JULIUS EVOLA vagy MIRCEA ELIADE, M. PIOVANO már korábban fontolóra vette (*Rivista di Studi Ungheresi*, 1993), az új magyar traditionalista nemzedék egy képviselője – HAMVAS egyetlen, Itáliában korábban megjelent könyvét (*Da Eraclito a Guénon*. Aragno Editore) előszóval ellátva – pedig így írt egy másik alapvető HAMVASI műről, a *Karnevál* című regényről: „egyike minden idők legjelentősebb irodalmi alkotásainak, mely messze felülmúlja POWYS és JOYCE grandiózus műveit, de FRITHJOF SCHUON, MIRCEA ELIADE és RAYMOND ABELLIO általunk ismert irodalmi alkotásait is.”

Másrészről HAMVAS elsőségét – legalábbis Magyarország viszonylatában – a maga módján üldözöje, LUKÁCS GYÖRGY is elismerte, aki a *Scientia Sacra* szerzőjét „a magyar neomiszticizmus legzavarosabb művelőjének” minősítette. Jugoszlávia kivételével, ahol könyveinek szerb nyelvű fordításai évek óta kiterjedt értékelésre találnak, HAMVAS BÉLA ma nem túl ismert a magyar nyelvterületen túl, még ha egy ragyogó kis könyvét (*A bor filozófiája*) franciára és németre is fordították, ahogy napvilágot látott németül *Silentium* című esszégyűjteménye is.

A *Scientia Sacra* olasz kiadásával (a második és egyben utolsó kötetnek néhány hónap múlva kell megjelennie) HAMVAS BÉLA műve tehát az európai olvasók szélesebb köre számára lesz hozzáférhető.

(BÉLA HAMVAS: *Scientia Sacra*. 1. köt. Parma, 2000, Edizioni all’Insegna del Veltro. 270 o., 30000 Lira.)

Alberto De Luca

A KOCSIHAJTÓ

Már a *Bargello* 2001. április–májusi számában lehetőségünk volt recenziót írni HAMVAS BÉLA kiváló munkájáról, a *Scientia Sacra*ról. A tradicionális gondolkozás érdekes magyar képviselőjének műve azonban két kötetből áll: ez tehát ennek az újabb recenziónak a miértje.

A jelen cikk címe éppen HAMVAS művének egyik fejezetéből veszi eredetét, amely azért rendkívül fontos, mert – más nyelvezettel – pontosítja azt, amit GUÉNON írt az *ativarṇa* – a hindu kasztrendszer felett álló – alakjáról, aki, ha valóban az, ami, egyesíti magában a szellemi tekintélyt és az időbeli hatalmat. Ezért emblematisztikus a könyv borítóján szolgáló illusztráció: A delphoi kocsihajtó, a szekér hajthatatlan vezetője. HAMVAS erre vonatkozóan azt mondja, hogy *szemeiben nincsen semmi gyengéd vagy engedékeny, lágy vagy szentimentális. De intelligenciája ahhoz az emberi intelligenciához sem hasonlítható, amelyben mindig van valami számítás és érdek, valami viszonylagos, valami az énből. Itt a tökéletesen éber intellektus biztossága van. A vezetésre nem az ember való, nem a test, nem a kéz; a szem a kocsihajtó.*

Innen érthetővé válik, hogy a kocsihajtó a *khalifa* és a *királypap* alakjához hasonlítható, valamennyien *strumentum Dei*k, mind e világ belső vezetői, ahogy a Védá pontosan megfogalmazza; *a belső kocsihajtó, belülről vezeti ezt a világot, a túlvilágot és minden világot.* A szanszkritban ezt az *antaryāmin* szó fejezi ki. ZARATHUSTRA így hát a *ratha esthar*; valóban *a legfelsőbb pap, aki a legelső szekeret vezeti, az első ember.* ŚAṄKARA írja: *tulajdonságai miatt éppúgy tartózkodik az istenek birodalmában, mint a földön; a szekérhajtó, fűz hozzá egy nagyon fontos pontosítást, csak az ātman, csak a halhatatlan Én lehet a belső szekérhajtó.* Ebből az következik, hogy a szekér, amit hajtója vezet, minden individuum materiális teste, míg annak vezetője a mindenkiben jelen lévő isteni intellektus.

Az emberi mikrokozmoszban így a kocsihajtó az isteni nyomvonal, melynek a követendő út mutatójául kell szolgálnia. A makrokozmoszban, ami pedig a társadalom, ahol a tradicionális ember él, *a kocsihajtó tevékenysége a kormányzás tevékenysége. A szellem ereje a gyepelő, amellyel vezetni kell a népet, a hivatalnok a merevítőborda, a büntetés az ostor. Az Ég Fia a szekérhajtó. A hadvezér és a tanácsos a jobb és a bal kéz,* írja LI CSI. Aláhúzendó, milyen kimerítően taglalta e témát GUÉNON az *Aperçus sur l’Ésotérisme Islamique et le Taoïsme*, illetve *Le Roi du Monde* [*A Világkirály*] című műveiben.

Sok földrajzi és időbeli szempontból egymástól távol eső tradíció ábrázolja a kocsihajtót, amint egy kocsin elől áll, kezében gyeplőket tartva; fölötte négyszögletű baldachin, míg lábai alatt kerek szőnyeg a zodiákus tizenkét és a holdciklus huszonnyolc jegyével, továbbá az egész alakot egy kerék (ami szvasztika) veszi körül, a kozmosz megingathatatlanságának jelképe; ezen kívül négy oldalán a négy évszak és a négy világkorszak képei, a magasban pedig a kozmikus béke harangja. Minthogy a tradicionális doktrínában semmi nem a képtől, hanem a jelentéstől függ, az utóbbi pedig az analógiából származik, ez utóbbi erejével él egy létező a földön, aki a földi élet gyeplőit tartja a kezében és az élet szekérért vezeti: az *antaryāmin*, a szekérhajtó, a *Manu*. Fölötte a kozmikus béke harangja zeng, mert az isteni értelem nem ismeri a vizsályt, a kétséget, a szétszagatottságot, a háborút, a diszharmóniát.

Ahogy előljáróban már megjegyeztük, a vezető két megnyilvánulást foglal magában: a szellemi tekintélyt és az időbeli hatalmat, az első nem tevékeny, a második pedig aktív. A kocsihajtó túl van e röviden leírt két megnyilvánuláson. Ez intuícióval belátható, mivel a tekintély és a hatalom már az Egy két fele, vizsály és fokozat, míg az *antaryāmin* az Egy, a megfejtetetlen és hozzáférhetetlen isteni intellektus manifestációja, aki az emberi intellektus fölött áll. HAMVAS így ír: *a legmagasabban levő kőtömb, amelyik a piramis csúcsán található és nincs ellenpólusa; vagy ha úgy tetszik, pólusa maga a világ, a természet, a nép*. A kocsihajtó a király.

Figyelemmel kísérve az idáig olvasottakat, alá kell húzni, miként bizonyul teljesen hamisnak *Az állam én vagyok* abszolutista kijelentése, mivel nyomorúságos és szűkös abban az esetben, ha a király több az államnál, ahogy Isten több a világnál. A király az a szakrális méltóság, akinek kapcsolata az állammal az, mint Istené a teremtet világgal. Az emberiség *sokaság*, ahogy HÉRAKLEITOS megállapítja, és az emberi élet értelem nélküli zavar, káosz.

Az úton, amely a világot deszakralizálta, kibontakozott az egyenlőség fogalma, amely definíció szerint aláásta a közösség értékrendjét: a *Gemeinschaft* eltűnésével ma csak *Gesellschaft*-ban élünk. A társadalmi különbségeket azonban mindennek ellenére nem rombolta le az egyenlőség fogalma. Az történt, hogy az emberi életben jelen lévő értékfokozatok iránt érzéketlenül, minden ember elveszítette a maga rangját és külsőleg egyenlővé vált a többiekkel, miközben spirituális Énjének különbözősége megmaradt. Az ember kocsihajtó nélkül *sokaság*, csak a király valóságos; a nép, az állam, a *sokaság*, a terület olyanok, mint a szekér testi valósága.

A kocsihajtó nem hat, mert ő van, ő az *ātman*, az istenember megjelenése a földön.

Volt, aki elhitte és a mai napig hiszi, hogy meghódítja a világot a cselekvéssel, de ez soha senkinek nem sikerült, mivel a világ spirituális valami, amivel nem lehet cselekedni. HAMVAS érdemben mondja: *aki cselekszik vele, lerombolja, aki meg akarja tartani, elveszíti*. A kocsihajtó akciója tehát jelenlét: ő csak saját magát adhatja, mivel valójában az Ég áldásának jele.

A kocsihajtó végső jelentése így tehát ez: *in illo tempore* az Ég előre elkészítette az Utat (Tao) a matériába zuhant lélek számára, hogy aki akar, mind visszatérhessen. Az Út egyedül teljesen kivételes módon járható be (ez az iszlám *afṛād* – a magányosok – szellemi kategóriájának esete), mivel az Ég nem gyűjt újra magába magányos ént, hacsak nem tiszta kegyelem által. A reintegráció csakis közösségi módon történhet meg, mivel a hűtlenség és a bukás közösségben mentek végbe. A közösség vezetője az Úton a király, a kocsihajtó, az Ég Fia.

Fordította: MOLNÁR ANDRÁS

Claudio Mutti

HÁBORÚ ÉS KÖLTÉSZET

(HAMVAS BÉLA GUERRA E POESIA CÍMŰ KÖNYVÉNEK

BEVEZETŐ JEGYZETE)

„Máris vannak olyan alávalók, akik felvásárolják az ásványvizet, a felvágottat, a lisztet és a petróleumot; [...] így kezdődik, a kamrában lévő szalámmal és petróleummal [...] mint a hörszögök, csak az élelem felhalmozására gondolnak, hogy a bőrüket mentseék [...]. Ha Európát elpusztítják [...] morális az, hogy az egyén egy maroknyi élelmiszerral próbál meg életben maradni a nélkülözés közepette?”¹

Így, a *Válás Budán* két mellékszereplőjének megvető szavain keresztül örököltette meg a magyar regényíró, MÁRAI SÁNDOR a háború kezdetének első hatásait 1939-ben.

HAMVAS BÉLA kiindulópontjául mintha csak honfitársának e gondolatmenete szolgált volna – bár ez aligha valószínű –, amikor néhány évvel később „a háború nagyságáról” és „az ember kicsinyiségéről” elmélkedett, filozófiai szinten bontva ki a témát, ami előtte egyszerűen egy elbeszélés keretei között lett felvázolva.

Ugyanígy akár az ERNST JÜNGER munkásságában foglaltak folytatására is gondolhatnánk. HAMVAS „pánikemberről” szóló jellemrajza – aki az emberi sorsot az élelem iránti szükségletre redukálja és biztonságát a jól feltöltött éléskamrában keresi – könnyen emlékeztethet JÜNGER azon kispolgárról szóló leírására, akit az elementáris erők betörése fenyeget: „A kispolgár arra irányuló erőfeszítése, hogy az életteret légmentesen lezárja az elementáris betörése elől, egy primordiális biztonsági vágy sikeres kifejeződése.”²

HAMVAS nyelvezete azonban kevésbé elvont: míg a *Der Arbeiter* szerzője a védekezés formáját fedezi fel a kispolgár típusában, addig a magyar író hideg szarkazmustól átítatott kifejezéseket használ és „spájzvilágszemléletről” beszél. Az egymással szembeállított civil és harcos típusában HAMVAS a valóság megélésének két különböző módját látja: két különböző létrendi szintet, két különböző tudatszintet. Amíg a civil a materiális világ irrealitásának rabja, addig a harcos az emberi létezés egyedül reális állapotában van, amit az elhatározás képez, az, hogy azt tesz az életével, amit akar.

Sőt, HAMVAS számára a harcos magát az elhatározást testesíti meg, mivel kizárólag az elhatározás – vagyis a képesség a hitre és az akaratra – ad értelmet az életnek.

HAMVASHOZ HASONLÓAN ezt a *Konservative Revolution* német generációi is megértették. „*Rávetettük magunkat* – írja ERNST VON SALOMON – *az egyetlen erényre, amelyet a kor megkívánt: az elhatározásra, mert ahogy korunk, úgy mi is az elhatározásra szomjaztunk.*”³ Az elhatározás elemét a jog területére helyezve és megalkotva a decizionizmus elméletét – ami a romlott weimari demokratikus parlamentarizmussal való szakítást jelentette –, CARL SCHMITT megállapította, hogy a „politikus” lényege a döntés, mivel „szuverén az, aki a kivételes állapotról határoz”, és SCHMITT szerint pontosan a kivételes állapot az, amely „*abszolút tisztaságban*” tesz nyilvánvalóvá „*egy specifikusan jogi, formális elemet: a döntést.*”⁴ Végül OSWALD SPENGLER *Jahre der Entscheidung*, 'A döntés évei' címet adta 1933 vége felé (döntő év!) megjelent könyvének, egy olyan periódus lezárásaként, amelynek során a szerző cézári határozottságtól áthatott vezetőik reményét táplálta magában, akik képesek megoldani (*scheiden*) a kétség és a határozatlanság gordiuszi csomóját és képesek a tettek mezejére lépni.

HAMVAS SZERINT „*az elhatározás a személyes Én teljes bevetéseként nyilatkozik meg*”, mivel a harcos par excellence „*az elhatározás személye*”.⁵ Ezért van az, hogy „*a harcos személyes Énjének bevetése szemben áll a civil rettegésével*”. Ismét egybeesést tapasztalhatunk JÜNGER nézeteivel és kifejezéseivel: „*a bátorság a saját személynek a legkéményebb következményekig is elmenő bevetése.*”⁶

De ki „személy” valójában? Még HAMVAS ÉS JÜNGER ELŐTT NIETZSCHE definiálta a személyt, a szabad embert a harcos alakjában: „A szabaddá vált ember, és még inkább a szabaddá lett szellem lábbal tapossa a megvetendő jólétet, amiről a kiskereskedők, a keresztények, a tehének, a nők, az angolok és más demokraták álmodnak. A szabad ember harcos.”⁷

HAMVAS NEM VÉLETLENÜL idézi fel NAGY SÁNDOR, a gordiuszi Elhatározó és Elvágó alakját, és helyezi szembe az „elhatározás személyét” a „pánikemberrel”: az előbbi tudja, hogy a dolgokat az elhatározások intenzitása és a személyes elkötelezettség dönti el, az utóbbi viszont azt hiszi, hogy a világot anyagi vagy legalábbis számszerűen meghatározható elemek irányítják. Ilyen módon tudja HAMVAS a háborúban a nagyságnak és a világ valóságának a jeleit felismerni, ugyanúgy, ahogy DE MAISTRE a háború „isteni voltát” hirdethette, amikor ezt írta: „*A háború tehát önmagában isteni természetű, mivel a világ egyik törvénye. A háború isteni természetfeletti rendű következményeinek az okán is [...] A háború isteni a titokzatos glóriában, amely körülveszi, és a megmagyarázhatatlan vonzerő révén, amelyet áraszt. A háború isteni a védelemben, amit a nagy vezérek, a legmerészebbek számára is megad, akik ritkán sebesülnek meg [...] A háború isteni a mód miatt, ahogy kihirdetik [...] A háború isteni végeredményeiben, amelyek egyáltalán nem követik az emberi értelem spekulációit [...] A háború isteni a meghatározhatatlan erő miatt, amely sikereit eldönti.*”⁸

A katona, mondja HAMVAS, érintkezésbe kerül az emberfölöttivel: „*mialatt a civil kítart az anyag mellett, a katona elkezdi sejteni a metafizikai világ valóságát.*”

Ahogy az igazi költő is teszi.

A háborús tevékenység és a látnoki költészet jól ismert a tradicionális kultúrák számára. „*A kélták esetében azt lehetett mondani, »a bárd és a harcos rokonságban állnak egymással«. A germánok az ódr névvel illették az intenzív misztikus exaltáció és a hétköznapi tudat meghaladásának ezen állapotát, amelyben olyan különleges képességek jelennek meg, mint a jövőbelátás és a legyőzhetetlenség*”⁹, minthogy „*Ódin a győzelem Atyja, Sigfödr, de a költők Atyja is, és ő maga Hatalmas Vátesz, Fimbulthulr.*”¹⁰

A germánok ódrja szoros analógiát mutat a latinok *furor*jával, amely egyaránt jelenti a harcias hévet és az ihletett költők és próféták entuziazmusát. *Furor* ugyanis Mars kíséretének egyik istensége,¹¹ de a fékezhetetlen exaltáció állapota is, ami a megszállott költőt megkülönböztető jegy: DÉMOKRITOS szerint „senki sem lehet nagy költő *furiózus* exaltáció nélkül”.¹² Ugyanez a *furor* rázza a kun Sibillát¹³ és ihleti a nők jóslatait Camulodunumban.^{14**}

A görögök is egyértelműen tanúskodnak a harcos heve s a próféta és a költő entuziasztikus megszállottságának állapota közötti kapcsolatról. Ugyanahhoz a gyökhöz, a *maino* ('feldühít') ige gyökéhez kapcsolódik a *menos* ('életerő', 'bátorság', 'düh') és a *mania* ('őrjöngés', 'megszállottság') szó is. A mánia négy típusa közé PLATÓN odasorolja „*a megszállottságot és a mániát, melyek a Múzsáktól származnak*”;¹⁵ ARISTOTELÉS szerint „*a költészet annak a sajátja, akinek természetes hajlama van rá vagy ihletett (manikos)*”¹⁶.

Az Iónban SÓKRATÉS úgy beszél az inspirációról, mint isteni hatalomról (*theia dynamis*), amely elárasztja a költőt: ahogy a mágnes ereje átadódik a vaslánc egymáshoz kapcsolódó szemeire, ugyanúgy adódik át a Múzsától származó isteni inspiráció az „istennel eltelt” (*entheoi*) énekmondók és költők sorára. „*Ugyanis minden epikus költő, vagyis a kiválóak, nem azért éneklik mindazt a szép poémát, mert művészetükkel teremtik meg azokat, hanem mert telve vannak az isteni szellemmel (entheoi) és megszállottak, ahogy a jó dalköltők is.*”¹⁷ A költő tehát Cybelé papjához vagy Dionysos bacc hánsához hasonlít: „*a költő könnyű, szárnyas, szent lény, és nem képes verselni, ha előbb nem hatolt be az istenségbe (entheos), nem vesztette eszét (ekfron) és nincs már benne értelem.*”¹⁸ „*Ha előtte nem született újjá Istentől, aki őbenne van*” – fordítja COOMARASWAMY, aki PLATÓN azon analóg kifejezéseit idézi, amelyek az immanens istenség általi újjászületésre utalnak, továbbá másokat, amelyek kimondják, hogy az „*Istentől származó örület*” magasabb rendű, mint az „*emberi eredetű ész*”, s végül, hogy „*a logikafelteti magasabb rendű, mint a logikus, és a logikus magasabb rendű, mint az illogikus.*”¹⁹

A költő isteni hatalom tartóedényeként való felfogása DANTÉNél is kifejezésre jut, aki a „szent költemény” utolsó részének elején e szavakkal fordul a Múzsák Vezetőjéhez: „*Ó jó Apolló, az utolsó műben / tégy engem érdemed oly edényévé / melynek a szeretett babért kívánságod szerint adhatod.*”²⁰

HAMVAS a „Poetica metaphysicában” nem idézi sem PLATÓNT, sem DANTÉT; sem IBN ‘ARABIT, aki a költői inspiráció forrását egy általa „*a Formák és a Szépség Teremtésének világaként*” meghatározott isteni fokozattal azonosítja.²¹ Azonban csak ezekre a mesterekre gondolhatunk, amikor HAMVAS a vallás, a tudomány, a filozófia és a költészet egységét idézi fel. Kiemelten nem gondolhatunk másra, mint PLATÓNra, amikor tanulmányában azt olvassuk, hogy „*a költő ut deus nézi a világot, mintha eszét veszette volna*”. Általánosabban, a tradicionális szemléletre kell gondolnunk, amikor azt olvassuk, hogy az igazi költészet „*a teljes valóság egységes tapasztalására*” törekszik, és hogy „*a költészet világa egy*”.

A legnagyobb magyar író
mint rak táros

Ily módon a költészet mint látónoki képesség doktrínája körvonalazódik: a költői tapasztalás „*a végső transzcendentális valóságot látja*”, ismétli HAMVAS HAMILTONnal. Ide kívánczok a következő idézet WALTER OTTÓtól: „*A görögök úgy tartották, hogy a legfőbb Isten a világ után a Múzsákat teremtette azért, hogy őrizzék és dicsőítsék a teremtett mindenség csodáit. A világ Léte maga az a szó, amely elmeséli a csodát, amelyből a költészet, a dal és a zene erednek. A Múzsza az isteni visszatükröződés minden lényre és eseményre; birtokba veszi az embert, és jelenlétével olyan isteni tükröré alakítja át az egoista lelket, amelynek révén a lélek eltávolodik magától, földi gondjaitól és szükségleteitől, minden élő szavává, a Múzsza szavává válva.*”²²

A költő tehát úgy HAMVAS, mint WALTER OTTO számára valaki, aki felidéz: felfedi a világot, minden dolgot úgy mutat meg, amilyen az valójában. „*A költő a világ örök arcát látja*”, mivel „*a költészet a láthatatlan és az örök érzékelhető megjelenése a pillanatban.*” Mivel a dolgok totális világosságban fedik fel magukat a költőnek, ő az *alétheiában*, a heideggeri *Unverborgenheit*ben (‘nem-rejtettségben’ vagy ‘felfedettségekben’) él.

Sem jobban, sem kevésbé, mint a katona a háborús fronton.

www.carpe-diem.it

A HÓNAP KÖNYVE

Miközben Magyarországon megemlékezések zajlanak HAMVAS BÉLÁRÓL (1897–1968), a magyar íróról, aki olyan országokban is ismert, mint Németország vagy Szerbia (ahol DRAGOS KALAJIĆ is foglalkozott vele), addig Itáliában csak mostanában fedezik fel: főművének, a *Scientia Sacra*nak második kötete nemrég jelent meg a pármái All’insegna del Veltro kiadónál. A budapesti Goethe Intézet, Balatonfüred Önkormányzata és további alapítványok rendezvénysorozatot szerveztek („Hamvas- napok”), melyen a kultúra és a művészet számos képviselője vett részt. Az esemény meglehetősen nagy érdeklődést keltett, mivel HAMVAST elég sokan szeretik Magyarországon.

HAMVAS BÉLA Pozsonyban született magyar szülőktől: apja evangélikus lelkész volt, anyja katolikus. A világháború után, amelyben önkéntesként harcolt és kétszer megsebesült, Budapestre költözött és filozófia szakra iratkozott be. 1927-ig újságíró és földműves volt, amikor is a Fővárosi Könyvtárban helyezkedett el, ahol a szellemi kibontakozása tekintetében meghatározó események között ott volt a GUÉNON és EVOLA munkáival való találkozás is. 1935-ben megjelent egy írása „a krízis irodalmáról”, amelyben EVOLA két könyvéből, a *Lázadás a modern világ ellen*ből és a *Pogány imperializmus*ból fordított több részletet. E két könyvet a következő esztendőben HUIZINGA „civilizáció válságáról” szóló könyvének recenziójában is idézi. Ugyanebben az évben HAMVAS volt az első Magyarországon, aki RENÉ GUÉNON műveit ismertette. GUÉNON és EVOLA, valamint bizonyos vonatkozásban LEOPOLD ZIEGLER voltak azok, akik a leginkább megadták számára a vonatkozási pontokat a hanyatlás problémájának megoldásához.

1942 áprilisa HAMVAST az orosz fronton találja. Budapest ostromakor a házát is bombatalálat éri, könyvtára megsemmisül. A háború után kérlelhetetlen ítéletet hozott vele szemben LUKÁCS GYÖRGY. LOEWINGER JÓZSEF bankár sarja „a magyar neomiszticizmus legzavarosabb művelőjének” bélyegezte HAMVAST, és vádló ujját egy általa gondozott kiskönyvsorozatra irányította, amely a filozófia nagyjait vette sorra: HERMÉS TRISMEGISTOSTÓL HEIDEGGERIG, „a sötét fasiszta egzisztencializmus vezetőjéig” (LUKÁCS). LOEWINGER-LUKÁCS – akit FEJTŐ FERENC (az *Újság* munkatársa) egyenesen „az új Magyarország szellemi vezetőjének”, „liberális diktátornak nevezett” – a „pluralizmus és a párbeszéd pillanatában” zúzdába küldte a már kinyomtatott köteteket, beolvasztatta a nyomtatás alatt álló könyvek ólomkliséit, magát HAMVAST pedig a hírhedt B-listára vetette, a „tiltó listára”, amin annak az újdonsült társadalomnak a számkivetettjei szerepeltek, amelynek csúcsán LOEWINGER-LUKÁCS vérrokonai álltak.

Ekkor HAMVAS számára belső száműzetés kezdődött. 1949-től 1951-ig földművesként élt; ezt követően mint raktáros, egészen 1968. november 7-én, agyvérzés miatt bekövetkezett haláláig. Nevét ötven-valahány kötete, több száz cikke és tanulmánya örökítette meg Magyarországon. Az *Opera Omnia* kiadása csak a kilencvenes években kezdődött és a mai napig folyamatban van.

Olaszországban HAMVAS főműve, a *Scientia Sacra* két kötetben jelent meg az Edizioni all'insegna del Veltrónál.

(BÉLA HAMVAS: *Scientia Sacra*. 2. köt. Parma, 2002, Edizioni all'insegna del Veltro. 294 o., 15,50 Euro.)

Fordította: DÁVID ANDREA

ÁTTEKINTÉS

¹ BÉLA HAMVAS: *The Bakony. The Hungarian Quarterly*, 1937, 1. sz. És *A bor géniusza: in memoriam Hamvas Béla*. Budapest, 2002, Panoráma. Ld. még *Ten essay on the history of the Spirit. Unseen History* by Béla Hamvas. *Corvina*, 1947, 2. sz. És JOHN COOPER POWYS: *Six letters to Béla Hamvas and Katalin Kemény. The Powys Society Journal*, Vol. III. (1993)

² BÉLA HAMVAS: *La philosophie du vin*. München, 1999, Editio M. BÉLA HAMVAS: *Philosophie des Weins*. Berlin, 1994, Brinkmann & Bose. Német nyelvterületen HAMVAS ismertebb. Ld. <http://www.hamvaskarneval.mediatransform.de>

³ *Weekendavisen Berlingske*, 1996. augusztus 23–29. Magyarul ld. <http://hjem.get2net.dk/hamv.laz/SzabadosHamvas.html>

HÁBORÚ ÉS KÖLTÉSZET

¹ SÁNDOR MÁRAI: *Divorzio a Buda*. Milano, 2002, Adelphi, 105. o. [Magyarul MÁRAI SÁNDOR: *Válás Budán*. H. é. n., Révai, 114–115. o. „(...) már akadnak gyáva emberek, akik ásványvizet, szalámit, lisztet és petróleumot gyűjtenek (...) így kezdődik, szalámmal és petróleummal az éléskamrában (...) hőrcsögmódra mentü a bőrét (...) Ha Európa elpusztul (...) erkölcsös-e, ha az egyes ember egy falás lélemmel tovább tengeti életét?” A részleteket mindenütt az olasz kiadások alapján fordítottuk, hogy a magyar eredetikkel összevethetőek legyenek. – *A ford.*]

* [Ez gyakorlatilag kizártnak tekinthető. – *A szerk.*]

² ERNST JÜNGER: *L'Operaio. Dominio e forma*. Parma, 1991, Guanda, 44. o.

³ ERNST VON SALOMON: *I proscritti*. Parma, 1979, Edizioni all'insegna del Veltro, 374. o.

⁴ CARL SCHMITT: *Le categorie del „politico”*. Bologna, 1972, Il Mulino, 39. o. [A háború nagysága és az ember kicsinysége című Hamvas-esszében (*Tradición*, 1999, 121–133. o.) szereplő „elhatározás” szót C. MUTTI a „decisione”, ’döntés’ szóval fordította. – *A ford.*]

⁵ Szó szerint: *az elhatározás személye* [magyarul a szövegben – *A ford.*]. Míg olaszul és németül a *decisione* valamint az *Entscheidung a caedere* (’vágni’) és a *scheiden* (’elválasztani’) szavakhoz kapcsolódnak, addig a magyar „elhatározás” *nomen actionis* olyan igéből ered, ami éppen a *determinare* (’meghatározni’) értékével bír, mivel a *limite* (’korlát’), *confine* (’országhatár’) jelentésű „határ” szóhoz kapcsolódik. Azonban a „határ” maga a *hat*, a „hatalom” jelentésű gyökből származik, minthogy az elhatározás végül is hatalmi tett.

⁶ ERNST JÜNGER: *Der Kampf als inneres Erlebnis*. In *Werke*. I. köt. Stuttgart, é.n., Ernst Klett Verlag, 52. o.

⁷ FRIEDRICH NIETZSCHE: *Crepuscolo degli idoli ovvero Come si filosofa col martello*. Milano, 1983, Adelphi, 114. o.

⁸ JOSEPH DE MAISTRE: *Le serate di Pietroburgo*. Milano, 1971, Rusconi, 399–400. o.

⁹ MARIO POLIA: *Furore. Guerra poesia e profezia*. Padova, 1983, Il Cerchio–Il Corallo, 11. o.

¹⁰ Uo.

¹¹ VERG. *Aen.* I. 294.

¹² „*Negat sine furore quemquam potam magnum esse posse*” (CIC. *De divinatione*. I. 80.)

¹³ „*Ut primum cessit furor*” (VERG. *Aen.* VI. 102.)

¹⁴ „*Et feminae in furorem turbatae adesce exitium canebant*” (TAC. *Ann.* XIV. 32. 1.)

** [Az angliai Colchester antik neve – *A ford.*]

¹⁵ PLATÓN: *Phaidros*. 245a.

¹⁶ ARISTOTELÉS: *Poetica*. 1445 A 32.

¹⁷ PLATÓN: *Ión*. 533e.

¹⁸ PLATÓN: *Ión*. 534b.

¹⁹ A. K. COOMARASWAMY: *Il grande brivido. Saggi di simbolica e arte*. Milano, 1987, Adelphi, 35. o., 83. j.

²⁰ DANTE: *Paradiso*. I. 13–15.

²¹ MUHYIDDIN IBN-ARABI: *Le tappe divine nella via di perfezionamento del regno umano. Rivista di Studi Tradizionali*, 24. sz. (1967. július–szeptember) 174. o.

²² WALTER F. OTTO: *Die Bahn der Götter*. In *Die Wirklichkeit der Götter: Von der Unzerstörbarkeit griechischer Weltanschauung*. Szerk. E. GRASSI. München, 1963, Rowohlt's Enzyklopädie, 84. o. (A. MONTI fordítása.)